Vasyl Kiselychnyk¹

Instytucja skargi konstytucyjnej w Ukrainie (uwagi na tle regulacji i praktyki polskiej)

Słowa kluczowe: instytucja skargi konstytucyjnej, organ orzecznictwa konstytucyjnego, model skargi konstytucyjnej.

Keywords: institute of Constitutional Complaint, body of constitutional jurisdiction, model of constitutional complaint.

Streszczenie

W artykule przedstawiono okoliczności wprowadzenia instytucji skargi konstytucyjnej w Ukrainie. Poddano analizie model skargi konstytucyjnej jaki tam przyjęto oraz dotychczasową praktykę orzeczniczą. Zwrócono uwagę na kwestie budzące kontrowersje w doktrynie, w szczególności na brak prawnego mechanizmu wykonywania orzeczeń Sądu Konstytucyjnego Ukrainy w przypadku uwzględnienia skargi konstytucyjnej. Analiza przeprowadzona została w kontekście porównawczym z rozwiązaniami przyjętymi w Rzeczypospolitej Polskiej.

Abstract

Institution of a constitutional complaint in Ukraine (comments on the background of Polish regulations and practice)

The introduction of Institute of Constitutional Complaint in Ukraine for the purpose of comparing its efficient functioning mainly in Republic of Poland has been researched

¹ ORCID ID: 0000-0001-7063-3995, doktor habilitowany, Katedra Podstaw Prawa Ukrainy, Wydział Prawa, Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki. E-mail: vasyk-kiselychnyk@ukr.net.

in the article. The model of constitutional complaint in Ukraine has been analyzed. The attention is paid to problematic (debating) issues of authorities of body of constitutional jurisdiction in Ukraine as to effective and professional consideration of constitutional complaints.

I.

W państwach stabilnych demokracji wśród prawnych środków ochrony praw człowieka szczególną pozycję zajmuje skarga konstytucyjna. Również Ukraina zdecydowała się podążać tą drogą wzmacniając krajowy system ochrony praw człowieka i dostosowując go do współczesnych standardów europejskich.

W dniu 30 września 2016 r. weszły w życie zmiany w rozdziałach II „Prawa, wolności oraz obowiązki człowieka i obywatela”, VIII „Sądownictwo” i XII „Sąd Konstytucyjny Ukrainy” Ustawy Zasadniczej Ukrainy między innymi wprowadzające instytucję skargi konstytucyjnej jako nowy środek ochrony praw jednostki. Tym samym z dużym opóźnieniem ustawodawca ukraiński, uznał znaczenie tej instytucji prawnej, najwyraźniej biorąc pod uwagę skuteczność działania organów sądownictwa konstytucyjnego państw europejskich w zakresie ochrony praw oraz wolności człowieka i obywatela².

W tym kontekście za słuszną należy uznać opinię prof. A.O. Selivanova, który zauważa, że mimo aksjologicznego uzasadnienia i oczywistych dowodów na to, że skarga konstytucyjna jest ważnym narzędziem skutecznej ochrony praw i wolności człowieka, politycy przez 20 lat nie akceptowali tej instytucji, jednocześnie deklarując wielkie osiągnięcia w zakresie porządku konstytucyjnego i praworządności w Ukrainie³.

W przeciwieństwie do polityków zdecydowana większość czołowych ukraińskich konstytucjonalistów od momentu powstania sądownictwa konstytucyjnego w Ukrainie zwracała uwagę, iż instytucja skargi konstytucyjnej jest

² Wydaje się, że bezpośrednim impulsem był tu fakt, że Ukraina od dziesięcioleci należy do liderów w zakresie liczby wniosków do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

³ A. Seliwanow, *Prawo na „konstytucyjnu skarhu” dopownylo systemu garantij zachystu praw i swobod ljudyny*, <http://www.golos.com.ua/article/271286> (29.12.2020).

uznawana przez wiele państw demokratycznych za skuteczny środek ochrony konstytucyjnych praw człowieka od zagrożeń ze strony państwa i jego funkcjonariuszy⁴.

Jeszcze w 2001 r. na konferencji prasowej (*Ukrinform*) z okazji 5-lecia Sądu Konstytucyjnego jego Prezes Wiktor Skomorocha na zakończenie swojego wystąpienia, wyraził opinię o potrzebie wprowadzenia skargi konstytucyjnej w Ukrainie, odnosząc się do doświadczeń Rzeczypospolitej Polskiej. Jednak propozycja ta wyrażająca wówczas opinię większości czołowych ukraińskich konstytucjonalistów nie znalazła wsparcia zarówno ze strony głowy państwa, jak i całego środowiska politycznego Ukrainy.

Dopiero po rewolucji godności i podpisaniu przez Ukrainę układu stowarzyszeniowego z Unią Europejską, kwestia konieczności wprowadzenia skargi konstytucyjnej do krajowego systemu prawnego jako ważnego narzędzia ochrony i gwarancji praw i wolności człowieka oraz obywatela zaczęła być mocniej akcentowana nie tylko wśród naukowców⁵, ale przede wszystkim wśród polityków.

Ostatecznie 2 czerwca 2016 r. Rada Najwyższa Ukrainy zmieniła Ustawę Zasadniczą, między innymi wprowadzając instytucję skargi konstytucyjnej (art. 55, art. 151¹ Konstytucji)⁶. Rok później, 13 lipca 2017 r., Parlament przyjął nową redakcję ustawy „o Sądzie Konstytucyjnym Ukrainy”⁷, która określiła w szczególności wymogi wnoszenia i rozpatrywania skargi konstytucyjnej. Mimo to od wejścia w życie nowelizacji Konstytucji Ukrainy (30 września 2016 r.) do czasu przyjęcia nowego regulaminu Sądu Konstytucyjnego Ukrainy (22 lutego 2018 r.) oraz powołania przewidzianych przez ustawę kolegiów i senatów Sądu Konstytucyjnego (29 marca 2018 r.) nie rozpatrywano skarg konstytucyjnych. Chodziło o treść przepisu art. 153

⁴ Prawdą jest jednak, że niektórzy uczeni, politycy i praktycy mieli i nadal mają obawy, że wprowadzenie skargi konstytucyjnej może spowodować przekształcenie Sądu Konstytucyjnego Ukrainy w „instancję kasacyjną” w sprawach rozpoznawanych przez sądy powszechne, oraz doprowadzić do przeciążenia Sądu Konstytucyjnego dużą liczbą skarg, co z kolei doprowadzi do naruszenia zasady orzekania w rozsądnym terminie.

⁵ Przez konstytucjonalistów zostały przygotowane dziesiątki artykułów naukowych na ten temat, trzy monografie, obroniono rozprawę doktorską, odbyło się kilka międzynarodowych konferencji naukowych.

⁶ Widomosti Werhownoji Rady Ukrainy, 2016, №28, St. 532.

⁷ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2136-19/page> (29.12.2020).

Konstytucji Ukrainy zgodnie z którym organizację i tryb działania Sądu Konstytucyjnego Ukrainy, status sędziów Sądu, podstawy i tryb występowania do Trybunału, tryb rozpatrywania spraw i wykonywania orzeczeń Sądu określa Konstytucja Ukrainy oraz ustawa⁸. Dopiero pod koniec maja 2018 r. Sąd Konstytucyjny rozpoczął rozpatrywanie pierwszej skargi konstytucyjnej⁹.

II.

Instytucja skargi konstytucyjnej jest „dzieckiem” demokracji europejskiej. Ukraina przejmując doświadczenia w tym zakresie kierując między innymi przykładem Rzeczypospolitej Polskiej.

W Polsce skargę konstytucyjną wprowadziła do systemu prawnego Konstytucja z 1997 r.¹⁰ stanowiąc w art. 79, iż każdy (rozumiany jako podmiot konstytucyjnych praw i wolności), którego konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, w sposób określony w ustawie, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego w kwestii zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo jego obowiązkach określonych w Konstytucji.

Prawo wniesienia skargi nie obejmuje uprawnień określonych w art. 56 Konstytucji, w szczególności w odniesieniu do cudzoziemców ubiegających się o azyl w Rzeczypospolitej Polskiej na warunkach określonych w ustawie oraz cudzoziemców ubiegających się o ochronę przed prześladowaniem i mo-

⁸ Wśród sędziów Sądu Konstytucyjnego Ukrainy, jak i sędziów w stanie spoczynku, a także czołowych uczonych-konstytucjonalistów, prezentowano także odmienny pogląd na temat możliwości wcześniejszego rozpatrywania skarg konstytucyjnych. Powoływano się na art. 8 Konstytucji Ukrainy oraz orzeczenie Sądu Konstytucyjnego z 19 kwietnia 2001 r. (№ 4-пп/2001), w którym stwierdzono, że normy Konstytucji są normami obowiązującymi bezpośredniego i są stosowane niezależnie od tego, czy dla ich rozwinięcia zostaną przyjęte stosowne ustawy czy inne akty normatywne.

⁹ 21 maja 2018 r. Drugi Senat Sądu Konstytucyjnego Ukrainy na posiedzeniu plenarnym rozpoczął rozpatrywanie pierwszej skargi dotyczącej zgodności z Konstytucją Ukrainy (konstytucyjności) art. 221–1 Kodeksu wykroczeń administracyjnych Ukrainy.

¹⁰ Dz.U. Nr 78, poz. 483, ze zm.

gących uzyskać status uchodźcy zgodnie z ratyfikowanymi przez Polskę umowami międzynarodowymi.

Mechanizm prawny funkcjonowania skargi konstytucyjnej w Rzeczypospolitej Polskiej został pierwotnie uregulowany w ustawie o Trybunale Konstytucyjnym z 1 sierpnia 1997 r., a obecnie w ustawie – o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym z 30 listopada 2016 r., która (co do istoty i treści) spełnia funkcje także regulaminu Trybunału¹¹. Inna ustawa z 30 listopada 2016 r. reguluje status sędziów Trybunału Konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej¹².

W Polsce do wniesienia skargi konstytucyjnej uprawnione są nie tylko osoby fizyczne (obywatele, cudzoziemcy, osoby bez obywatelstwa) ale także osoby prawne (partie polityczne, związki zawodowe itp.) jeżeli mają określone prawa konstytucyjne, czyli są podmiotami praw konstytucyjnych.

Podstawą wniesienia skargi konstytucyjnej do Trybunału Konstytucyjnego jest naruszenie konstytucyjnych praw i wolności (czyli uregulowanych w Konstytucji), tym samym na naruszenie wolności i praw gwarantowanych wyłącznie przez ustawy nie służy skarga konstytucyjna. Natomiast przedmiotem skargi konstytucyjnej mogą być zarówno ustawy, jak i inne akty normatywne pod warunkiem jednak, że mają moc powszechnie obowiązującą.

Zdaniem M. Hultaja takie rozwiązanie jest jednoznacznie uzasadnione rolą Trybunału Konstytucyjnego, który ma być „sądem prawa” i jest zdystansowany od procesów egzekwowania prawa i wymiaru sprawiedliwości w określonych sprawach¹³.

Skarga konstytucyjna może zostać wniesiona zgodnie z art. 77 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, w terminie trzech miesięcy od doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia.

Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego w sprawie skargi konstytucyjnej, zgodnie z art. 190 ust. 4 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 108 ust. 2 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w przypadku niezgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu

¹¹ T.j. Dz.U. 2019, poz. 2393.

¹² T.j. Dz.U. 2018, poz. 1422.

¹³ M. Hultaj, *Konstytucyjna skarha u mehanizmi dostupu do konstytucijnoho pravosuddja*, Charkiw 2013. s. 104.

normatywnego, powoduje utratę przez nie mocy obowiązującej. Skarżący wskutek tego otrzymuje prawo wznowienia postępowania sądowego.

Skarga konstytucyjna funkcjonuje w Rzeczypospolitej Polskiej już od prawie 25 lat i niewątpliwie odgrywa ważną rolę jako środek umacniania praworządności oraz zapewniania praw i wolności człowieka i obywatela. Jednocześnie w Polsce nadal istnieją kontrowersje, szczególnie wśród naukowców, dotyczące zarówno oceny skuteczności obecnego modelu skargi, jak i propozycji dalszego rozwoju tej instytucji prawnej w tym także zmian konstytucyjnych¹⁴. Gruntem do takich dyskusji są w pewnym stopniu także dane statystyczne. W latach 2008–2013 do Trybunału Konstytucyjnego wpłynęło 2858 skarg, z czego 312 (10,91%) zostało przyjętych do postępowania, a tylko 118 skarg zostało rozpatrzonych, co stanowiło 4,12% ogólnej liczby skarg¹⁵.

W 2014 r.: w ramach wstępnego rozpoznania skarg konstytucyjnych Trybunał wydał łącznie 663 postanowienia (w tym: 360 o odmowie nadania dalszego biegu, 253 o nieuwzględnieniu zażalenia, 7 o uwzględnieniu zażalenia); do rozpoznania merytorycznego przekazał 44 skargi konstytucyjne.

W 2015 r.: w ramach wstępnego rozpoznania skarg konstytucyjnych wydał łącznie 806 postanowień (w tym – 412 o odmowie nadania dalszego biegu, 297 o nieuwzględnieniu zażalenia, 6 o uwzględnieniu zażalenia); do rozpoznania merytorycznego przekazał 48 skarg konstytucyjnych.

W 2016 r.: w ramach wstępnego rozpoznania skarg konstytucyjnych wydał łącznie 552 postanowienia (w tym – 262 o odmowie nadania dalszego biegu, 169 o nieuwzględnieniu zażalenia, 1 o uwzględnieniu zażalenia), do rozpoznania merytorycznego przekazał 31 skarg konstytucyjnych.

¹⁴ Zob. np. *Skarga konstytucyjna*, red. J. Trzciński, Warszawa 2000; B. Szmulik, *Skarga konstytucyjna: polski model na tle porównawczym*, Warszawa 2006; P. Tuleja, *Skarga konstytucyjna w Polsce: dziesięć lat doświadczeń*, „Przegląd Legislacyjny” 2007, nr 3, s. 28–45; A. Łabno, *Skarga konstytucyjna jako środek ochrony praw człowieka: przyczynek do dyskusji*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2012 nr 4, s. 39–59; K. Eckhardt, *Potrzeba nowelizacji przepisów rozdziału VIII Konstytucji RP. Uwagi na tle prezydenckiego projektu ustawy o Trybunale Konstytucyjnym*, „Administracja, Teoria, Dydaktyka, Praktyka” 2014, nr 1, s. 5–37; M. Kłopocka-Jasińska, *Skarga konstytucyjna na orzeczenie sądu: model możliwy do zastosowania w Polsce*, Warszawa 2020.

¹⁵ M. Dąbrowski, *Skarga konstytucyjna w polskim porządku prawnym jako nieefektywny środek ochrony praw i wolności jednostki*, [w:] *Skarga konstytucyjna. Zagadnienia teorii i praktyki*, red. K. Urbaniak, Poznań 2015, s. 261.

W 2017 r. TK w ramach wstępnego rozpoznania skarg konstytucyjnych wydał łącznie 321 postanowień (w tym – 179 o odmowie nadania dalszego biegu, 100 o nieuwzględnieniu zażalenia, 3 o uwzględnieniu zażalenia), do merytorycznego rozpoznania przekazał 32 skargi konstytucyjne¹⁶. Takie dane dają podstawy niektórym polskim badaczom do twierdzenia, że instytucja skargi konstytucyjnej jest nieskutecznym środkiem ochrony prawnej. A główną tego przyczyną jest przyjęty model skargi konstytucyjnej¹⁷.

Pomimo tych zastrzeżeń, co do zasady praktyka orzecznicza polskiego Trybunału Konstytucyjnego, a także sądów konstytucyjnych innych państw europejskich, w których ustawodawstwo gwarantuje prawo wniesienia skargi konstytucyjnej, przekonująco wykazała, że uprawnienie to, jak żadne inne, wzmacnia wśród obywateli przekonanie, iż żyją oni w demokratycznym państwie prawa.

III.

Wracając do wprowadzenia skargi konstytucyjnej w Ukrainie i próbując przeanalizować jej model w kontekście porównawczym, w szczególności z modelem polskim, można stwierdzić, że:

1. sam fakt wprowadzenia instytucji skargi konstytucyjnej jest zjawiskiem pozytywnym, choć nastąpiło to o wiele za późno;
2. najprawdopodobniej rozpatrywanie skarg przez Sąd Konstytucyjny doprowadzi do zmniejszenia się liczby wniosków obywateli Ukrainy do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka¹⁸, co wpłynie na poprawę renomy Ukrainy wśród państw członkowskich Rady Europy.

Analizując przepisy Konstytucji Ukrainy (art. 55, 56) oraz ustawy o Sądzie Konstytucyjnym Ukrainy (art. 7, 55–56, 77–78, 87) należy zauważyć, że wprowadzany w Ukrainie model skargi konstytucyjnej nie ma charakte-

¹⁶ Dane podaje za: *Funkcjonowanie Trybunału Konstytucyjnego w latach 2014–2017. Raport Zespołu Ekspertów Prawnych Fundacji im. Stefana Batorego*. Warszawa 2018, s. 29 – 32, <https://www.batory.org.pl/upload/files/Programy%20operacyjne/Forum%20Idei/Funkcjonowanie%20Trybunału%20Konstytucyjnego.pdf> (28.12.2020).

¹⁷ M. Dąbrowski, op.cit., s. 276.

¹⁸ Oczywiście wniesienie skargi do Sądu Konstytucyjnego nie pozbawia prawa do zwrócenia się do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

ru klasycznego w porównaniu z przyjętymi w innych krajach europejskich. Prof. V. Lemak zaproponował nawet nazwanie tego modelu „częściową skargą normatywną”¹⁹. Podzielamy tą opinię, ponieważ konstrukcja modelu skargi konstytucyjnej, jaką przyjął ustawodawca w Ukrainie, powoduje jej „zawężenie”. Świadczy o tym: po pierwsze – zakres podmiotów uprawnionych do złożenia skargi (osoby fizyczne i prawne prawa prywatnego); po drugie – przedmiot skargi (konstytucyjność ustaw Ukrainy).

Ponadto przyjęty w Ukrainie model skargi konstytucyjnej odbiega od modelu klasycznego również dlatego, iż nie jest środkiem ochrony praw podstawowych gwarantowanych przez Konstytucję Ukrainy. W Rzeczypospolitej Polskiej, a także w innych państwach europejskich²⁰ podstawą do wystąpienia ze skargą konstytucyjną jest naruszenie (w skutek zastosowania ustawy lub innego aktu normatywnego) praw zagwarantowanych w Konstytucji.

Zgodnie z wymogami Konstytucji Ukrainy (art. 151¹) oraz ustawy o sądzie Konstytucyjnym Ukrainy (art. 56) skarga konstytucyjna służy ochronie praw podmiotowych i interesów wyłącznie osób, które są stronami procesu sądowego.

Jako wadę modelu skargi konstytucyjnej w przyjętym w Ukrainie należy wskazać również to, że nie ustanawia on mechanizmu wykonywania orzeczeń Sądu Konstytucyjnego Ukrainy w przypadku uwzględnienia skargi wnioskodawcy, jak to ma miejsce na przykład w Rzeczypospolitej Polskiej.

Wydaje się (byłaby to logiczna i słuszna decyzja ustawodawcy), że Sądowi Konstytucyjnemu należałoby nadać uprawnienie do nakazania podjęcia środków zapewniających wykonanie jego orzeczeń²¹, albo przynaj-

¹⁹ W. Lemak, *Konstytucyjna skarha: doswid derżaw Centralnoji Jewropy i možlywi uroky dla Ukrajiny*, „Publiczne prawo” 2016, nr 4 (24), s. 52.

²⁰ Zob. np. art. 93 ust. 1 pkt 4a Konstytucji RFN.

²¹ Oczywiście takie wykonanie orzeczeń nie „ma nic wspólnego” z wydaniem, zgodnie z wymogami art. 78 i 87 ustawy Ukrainy „o Trybunale Konstytucyjnym”, przez Wielką Izbę Trybunału (w wyjątkowych przypadkach) nakazu zapewniającego podjęcie działań w celu możliwości zabezpieczenia skargi konstytucyjnej. 16 kwietnia 2018 r. Sąd Konstytucyjny skorzystał z tego prawa i po raz pierwszy wydał nakaz zabezpieczający w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej – A. Dermenży w sprawie zgodności z Konstytucją (konstytucyjności) postanowień ust. 1 i 2 art. 23 ustawy Ukrainy o hipotece z 5 czerwca 2003 r. Należy jednak zauważyć, że nakaz zabezpieczający, który jest aktem egzekucyjnym, ustanawia jedynie tymczasowy zakaz wykonywania niektórych czynności.

mniej zobowiązać sądy powszechne do natychmiastowego wznowienia lub zakończenia sprawy. Takie właśnie stanowisko zajmuje Europejska Komisja na rzecz Demokracji przez Prawo (tzw. Komisja Wenecka). Nie ulega jednak wątpliwości, iż w sprawie skargi konstytucyjnej Ukraina idzie „własną drogą”²².

Od 2016 r. do lutego 2019 r., do Sądu Konstytucyjnego Ukrainy wpłynęło 1164 skargi konstytucyjne 1074 złożyły osoby fizyczne, 86 – osoby prawne, a 6 – podmioty, które nie miały prawa do złożenia skargi konstytucyjnej. Spośród wniesionych skarg 69% zostało zwróconych z powodu niezachowania formy przewidzianej ustawą o Sądzie Konstytucyjnym Ukrainy. Do sędziów sprawozdawców wpłynęło zaledwie 361 skarg, co stanowi jedną trzecią wszystkich wniesionych skarg²³.

Jeśli przeanalizować statystyki dotyczące skarg konstytucyjnych, z podziałem na poszczególne lata, to na przykład spośród 664 skarg, które wpłynęły w 2019 r. – 365 nie spełniało wymogów formalnych (ponad połowa), w 272 przypadkach – orzeczeniem odmówiono wszczęcia postępowania, w 6 – w następstwie orzeczenia Senatu Sądu Konstytucyjnego zakończono postępowanie. Do sędziów sprawozdawców przekazano tylko 10 skarg, co stanowiło 1,5% wszystkich wniesionych. Jednocześnie zapadły rozstrzygnięcia w sprawie 11 skarg konstytucyjnych.

Bardziej „pozytywną” dynamikę skarg konstytucyjnych, w szczególności wszczynania postępowań, można zaobserwować w 2020 r. Spośród 409 skarg, które wpłynęły do Sądu (stan na 7 września 2020 r.), 230 nie spełniało wymogów formalnych (ponownie ponad połowa, podobnie jak w 2019 r.), 145 – orzeczeniem odmówiono wszczęcia postępowania, w przypadku dwóch – decyzją Sądu zakończono postępowanie, ale 30 przekazano sędziom sprawozdawcom, co stanowiło już 7,3% wszystkich skarg. Do początku września 2020 r. nie zapadły żadne rozstrzygnięcia w sprawie skarg konstytucyjnych.

Łączna liczbę skarg konstytucyjnych złożonych do Sądu Konstytucyjnego, na dzień 7 września 2020 r. wynosiła 2317²⁴.

²² D. Kryżowyj, *My jdemo svojim szlachom*, „Zakon i biznes” 2017, nr 35 (1333), s. 12.

²³ M. Liberman, *U KS rozpowiły, czomu powertajut’ zwernennja gromadjan i jak cjocho unyknyty*, „Zakon i biznes” 2019 nr 5 (1407), s. 2.

²⁴ <http://www.ccu.gov.ua/novyna/konstytuciyni-skargy-shcho-nadiyshly-do-konstytuciynogo-sudu-ukrayiny-ta-yih-opracyuvannya-22> (7.09.2020).

IV.

Podsumowując należy oczywiście zgodzić się co do zasady ze stwierdzeniami większości naukowców i praktyków, że z punktu widzenia ochrony praw i wolności jednostki skarga konstytucyjna jest środkiem istotnym i skutecznym. Jednocześnie model skargi (jej konstrukcja) przyjęty w Konstytucji Ukrainy (i stosownej ustawie), jak się wydaje, nie może zaspokoić znaczących oczekiwań społecznych dotyczących poprawy ogólnego stanu ochrony praw człowieka w Ukrainie, służy bowiem wyłącznie ochronie praw osób, które są stronami postępowania sądowego (i pod warunkiem, że wykorzystały one wszystkie wewnątrz krajowe środki odwoławcze).

Kolejnym i być może najważniejszym problemem funkcjonowania instytucji skargi konstytucyjnej w Ukrainie jest to, że Sąd Konstytucyjny w swoim orzeczeniu nie może zastosować zasady „*restitutio in integrum*”, na co zwraca uwagę Europejski Trybunał Praw Człowieka. Dla osoby, która złożyła skargę do Sądu, podstawowe znaczenie ma przywrócenie poprzedniego stanu prawnego i uzyskanie odszkodowania. I chociaż zgodnie z art. 423 ust. 3 pkt 1 Kodeksu postępowania cywilnego Ukrainy, art. 361 ust. 5 pkt 1 Kodeksu sądownictwa administracyjnego Ukrainy, art. 32, ust. 1 i 15 Kodeksu postępowania gospodarczego Ukrainy dokonanie przez sąd wykładni ustawy w sposób niekonstytucyjny jest podstawą do ponownego rozpatrzenia konkretnej sprawy w związku z wyjątkowymi okolicznościami, ale jest to możliwe tylko wtedy, gdy orzeczenie sądu nie zostało jeszcze wykonane. Biorąc jednak pod uwagę, że orzeczenie sądu staje się prawomocne po rozpatrzeniu odwołania, prawdopodobieństwo, że po zapadnięciu orzeczenia Sądu Konstytucyjnego Ukrainy orzeczenie sądu powszechnego zostało już wykonane, jest bardzo duże. Długość procedury rozpatrywania skargi przez Sąd Konstytucyjny (do 6 miesięcy), jeszcze bardziej uniemożliwia zmianę orzeczenia sądu pierwszej instancji, dewaluuje sam sens występowania z wnioskiem do Sądu Konstytucyjnego Ukrainy i osłabia znaczenie skargi konstytucyjnej w Ukrainie.

Wszystkie wskazane okoliczności znacznie utrudniają realizację celu jakiego służyć ma skarga konstytucyjna, czyli zbadanie konstytucyjności ustawy i przywrócenie stanu pierwotnego („*restitutio in integrum*”).

Aby skarga konstytucyjna w Ukrainie stała się nie tylko *de iure*, ale również *de facto* skutecznym i efektywnym mechanizmem ochrony podstawowych

praw i wolności człowieka i obywatela (jak jest na przykład w Rzeczypospolitej Polskiej i innych krajach Unii Europejskiej), a jej działanie przyczyniło się do wysiłków na rzecz rozwiązywania problemów praw człowieka na szczeblu wewnątrzpaństwowym, ustawodawca będzie zmuszony do zmiany zarówno ustaw dotyczących procedury, jak i ustawy o Sądzie Konstytucyjnym Ukrainy, w szczególności w celu rozszerzenia uprawnień Sądu i przyznania mu prawa do stosowania środków zapewniających wykonanie orzeczeń.

Literatura

- Dąbrowski M., *Skarga konstytucyjna w polskim porządku prawnym jako nieefektywny środek ochrony praw i wolności jednostki*, [w:] *Skarga konstytucyjna. Zagadnienia teorii i praktyki*, red. K. Urbaniak, Poznań 2015.
- Eckhardt K., *Potrzeba nowelizacji przepisów rozdziału VIII Konstytucji RP. Uwagi na tle prezydenckiego projektu ustawy o Trybunale Konstytucyjnym*, „Administracja, Teoria, Dydaktyka, Praktyka” 2014, nr 1.
- Funkcjonowanie Trybunału Konstytucyjnego w latach 2014–2017. Raport Zespołu Ekspertów Prawnych Fundacji im. Stefana Batorego*. Warszawa 2018.
- Hultaj M., *Konstytucyjna skarga u mechanizmi dostupu do konstytucyjnego prawosuśdja*. Charkiw 2013.
- Kłopočka-Jasińska M., *Skarga konstytucyjna na orzeczenie sądu: model możliwy do zastosowania w Polsce*, Warszawa 2020.
- Kryżowij D., *My jdemo svojim szlachom*, „Zakon i biznes” 2017, nr 35 (1333).
- Liberma M., *U KS rozpowały, czomu powertajut’ zwernennja gromadjan i jak cjoho unyknyty*, „Zakon i biznes” 2019, nr 5 (1407).
- Łabno A., *Skarga konstytucyjna jako środek ochrony praw człowieka: przyczynek do dyskusji*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2012, nr 4.
- Łemak W., *Konstytucyjna skarga: doswid derżaw Centralnoji Jewropy i możlywi uroky dla Ukrainy*, „Publiczne prawo” 2016, nr 4 (24).
- Seliwanow A., *Prawo na „konstytucyjnu skargu” dopownyło systemu garantij zachystu praw i swobod ljudyny*, <http://www.golos.com.ua/article/271286>.
- Skarga konstytucyjna*, red. J. Trzciński, Warszawa 2000.
- Szmulik B., *Skarga konstytucyjna: polski model na tle porównawczym*, Warszawa 2006.
- Tuleja P., *Skarga konstytucyjna w Polsce: dziesięć lat doświadczeń*, „Przegląd Legislacyjny” 2007, nr 3.